

Arbetsmiljöverket

LOs yttrande om nya föreskrifter gällande arbeten vid exponering av asbest

Ändringar av föreskrifter om risker vid vissa typer av arbeten, gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön och medicinska kontroller i arbetslivet

Det är positivt att skyddsnivån stärks för arbetare vid asbesthantering. Med direktivets krav på sänkning av luftgränsvärdet för asbest från nuvarande gränsvärde på 0,1 fiber/cm³ till 0,01 fiber/cm³, inklusive att tunnare fibrer än 0,2 mikrometer ingår i analysen vid fiberräkning minskar riskerna för lungsjukdomar som förkortar livet och försämrar livskvalitén och hälsan under många år. Det nya kravet ska enligt förslaget träda i kraft 21 december 2025. I den mån man kan ska försiktighetsprincipen tillämpas vid livshotande risker och direktivet uppmuntrar till det och Arbetsmiljöverket har även möjlighet att gå än längre än de gör i sitt förslag på nya föreskrifter.

Direktivet kräver införande av ett andra steg med ett ännu lägre gränsvärde men detta föreslås av myndigheten införas senast den 21 december 2029. Gränsvärdet sänks då ytterligare till 0,002 fiber/cm³, exklusive mätning av tunnare fibrer än 0,2 mikrometer. Däremot tillkommer då ett krav på fiberräkning med elektronmikroskop eller alternativ metod som tillhandahåller likvärdiga eller riktigare resultat. Arbetsmiljöverket är tydliga med att respektive medlemsland bestämmer själv vilket gränsvärde de väljer att införa eller om båda gränsvärdena införs på en gång. Det framlagda förslaget innefattar inte någon konsekvensbeskrivning av införandet av ändringarna som följd av direktivets krav i steg två. Det hade varit en fördel för remissinstanserna att ha möjlighet att förhålla sig till det vägval myndigheten gjort i och med att endast föreslå införandet av steg ett den 21 december 2025 och att inte implementera steg två på en gång.

Trots att gränsvärdet enligt förslaget sänks till en tiondel av dagens gränsvärde, har det i direktivet slagits fast att skyddsnivån behöver sänkas ännu mer i steg två. I linje med regeringens arbetsmiljöstrategi och Arbetsmiljöverkets devis att ingen ska behöva dö av jobbet, är det rimligt att försiktighetsprincipen väger tyngre än proportionalitetsprincipens vågskål gällande företagets merkostnader vid förändringen.

LO förordar därför att det lägre gränsvärdet i steg två införs som steg ett och därmed implementerar minimidirektivets bestämmelser till fullo på en gång.

Det är bra att myndigheten tar bort undantaget om hantering av asbesthaltigt material under en viktprocent asbestfibrer, då det visat sig att det ändå kan överskrida gränsvärdet i luft vid bearbetning av materialet.

Ett minimidirektiv som 2009/148/EG och ändringen 2023/2668 medger att medlemsländerna inför strängare krav än direktivet. I detta fall har Arbetsmiljöverket gjort det när det gäller:

- Bestämmelser om skyddsutrustning.
- Luftomsättning i inneslutningen ska vara minst tio gånger per timme.
- Antal steg i slussen ska i första hand utgöras av tre steg. (Endast i undantagsfall på grund på grund av trånga utrymmen medges två steg)

Anledningen till att myndigheten förslår att kraven införs är att det i Sverige varit praxis i flera år. I praktiken innebär det ingen merkostnader för företagen, men kraven gör det möjligt att inspektera och förstärka som norm. Även LO-förbund har efterlyst denna förändring och ser det som positivt att de arbetsgivare som bryter mot normen även bryter mot regelverket. Det bidrar till en mer sund konkurrens med mindre risk för arbetsmiljödumping.

Direktivets implementering innebär även att sekundär exponering av asbest omfattas av de nya kraven. Det är mycket bra då fler yrken utsätts för exponering än de som omfattas av dagens krav.

Myndigheten utgår i sitt förslag och konsekvensbeskrivning från att de arbetstagare som främst exponeras för asbesthaltigt damm finns inom byggsektorn och listar i konsekvensbeskrivningen en rad exempel på yrken som riskerar sekundär exponering. Även företag med "annat arbete" än bearbetning och behandling samt forskning, utveckling och analys av asbest benämns i förslaget. "Annat arbete" bedöms av myndigheten innefatta arbetstagare som arbetar i gruvor och kan komma i kontakt med asbestfibrer vid gruvbrytning samt arbetstagare vid avfallsanläggningar och slutdeponier av asbestmaterial. Utöver de situationer och yrken som myndigheten tagit upp i sin lista har LO förbunden fört fram ytterligare grupper som tillhör "annat arbete". Såväl Byggnads som IF Metall lämnar in egna remissyttranden med sådana kompletteringar.

Även Fastighets med sina medlemmar inom fastighetsskötsel och tekniker samt städbranschen riskerar beroende på lokaler och pågående verksamhet sekundär exponering. Det är önskvärt att Arbetsmiljöverket listar tänkbara yrkesgrupper som riskerar både primär och sekundär exponering av hantering av asbestmaterial.

En sådan lista behöver tas fram i dialog med LO-förbunden vars medlemmar är de som berörs av skyddslagstiftningen. En sådan lista upprättad av myndigheten skulle utgöra ett bra stöd vid implementeringen för skyddsombud, när det gäller att påtala behov av skyddsron, riskbedömning och åtgärder samt krav på medicinska kontroller och att utbildningsinsatser genomförs. Inte minst är det viktigt för implementeringen i de fall företagen inte tidigare ansett sig berörda av nuvarande föreskrifter som reglerar asbesthantering.

Även undantaget från krav på medicinska kontroller för de företag där arbete med asbesthaltigt material under 50 timmar per år, tas bort. Det är inte många verksamheter som berörs av ändamålet för det undantaget som är enstaka borrhål i gamla elskåp eller säkerhetsdörrar som tidigare innehöll asbest men nu är ett ytterst fåtal. Vet man som arbetsgivare att det återkommande förekommer sådant arbete, som avses av nuvarande undantag, är det rimligt att arbetet innefattas av regelverket.

Som följd av det skärpta gränsvärdet och att yrkesgrupper som riskerar sekundär exponering inkluderas i de nya reglerna, kommer fler arbetsgivare än idag anordna medicinska kontroller med bedömning för tjänstbarhetsintyg för sina arbetstagare. Regeringen kommer att behöva tillse att kompetensförsörjningen av relevanta kompetenser inom företagshälsovården löses omgående samt att företagshälsovårdens oberoende gentemot arbetsgivare och myndigheter samt att evidensbaserad vetenskaplig kvalitet säkerställs. Arbetskraftsbrist och kompetensbrist hos utförare av medicinska kontroller får inte utgöra ett hinder för arbetsgivare att efterleva skärpta kravnivåer i skyddslagstiftningen. Det sistnämnda gäller även arbets- och miljömedicinska kliniker som under senaste år genomgått ekonomiska åtstramningar vilket inte följer de behov som ett arbetsliv i omvandling har och behöver för att stärka möjligheterna för ett hållbart arbetsliv för alla, inklusive arbetare i riskfyllda miljöer.

Vad gäller krav på ökat antal uppgifter som arbetsgivare ska lämna till Arbetsmiljöverket vid anmälan av nytt rivningsobjekt, sanering med mera innan tillstånd medges så är det att anse som en logisk följd av de nya direktivkraven. Det är bra att det avkrävs mer detaljerade uppgifter om arbetets genomförande och krav på intyg om asbestutbildning för både de som ska leda arbetet och de som ska utföra arbetet. Det är även mycket bra att ansökan ska innehålla ett yttrande från skyddsombudet, och om sådant inte finns, ett regionalt skyddsombud. Det sistnämnda är mycket relevant och påvisar att skyddsombudet är involverat och ges insyn i arbetet tidigt och inkluderar en riskbedömning i ett tidigt skede i linje med arbetsmiljölagens intentioner och samverkan mellan arbetsgivare och skyddsombud. Den lista av uppgifter som anmälan ska innehålla utgör även en verktygslåda för arbetsmiljöinspektionens tillsyn.

Krav på grundläggande och allmän utbildning, examination och utbildningsbevis tycker LO är ett bra förslag. Det är av stor vikt att det finns resurser hos myndigheten att säkerställa kvalitetsnivå och efterlevnaden vid tillståndsprovning av såväl utbildare och utbildningsanordnare som företag som ansöker om tillstånd och uppvisar utbildningsbevis. Idag fungerar inte tillsynen av den här processen på ett rättssäkert sätt. LO vill särskilt trycka på behovet av transparanta och tydliga handläggnings- och tillsynsrutiner hos Arbetsmiljöverket. Detta för att säkerställa tillämpning och efterlevnad av de föreskrifter som gäller tillståndsgivning och uppföljning av utbildningskrav, utbildningsbevis, utbildningsanordnare. Det är även av vikt att det i ansökan framgår att uppgiftslämnande företag eller utbildningsanordnare inte står i någon beroendeställning eller har någon affärsmässig relation i övrigt som att ingå i samma koncern eller liknande.

Utbildningens längd harmoniserar inte med direktivets krav på innehåll och att utbildningen ska innefatta både teori och praktisk träning. Myndigheten utgår från några få timmars utbildning som även kan ges digitalt. Det är inte genomförbart anser de direkt berörda LO-förbunden som stödjer direktivets bedömning att utbildningens kunskapskrav motsvarar minst en dags utbildning. Direktivet ställer därmed högre krav på arbetsgivare och deras företag samt på utbildningsanordnarens kompetenser än Arbetsmiljöverket. I detta avseende anser LO att myndigheten behöver omvärdera vad utbildningskraven behöver för lärandetid att kunna omsätta kunskapen och göra adekvata arbetsplaneringar och riskbedömningar samt ge rätt personlig skyddsutrustning och använda arbetsredskap på rätt vis. Utbildningen och lärandepedagogiken behöver vara mer praktisk för praktiker än de digitala lösningar myndigheten utgår från i sin konsekvensbeskrivning.

I det stora hela är föreslagna förändringarna i en positiv riktning för att stärka skyddsnivån för arbetare som exponeras för asbest, men LO önskar att Arbetsmiljöverket hade gått längre i sina förslag på nya skärpta krav. Dessutom önskas en närmare löpande dialog om både grupper som utsätts för sekundär exponering samt utbildningens innehåll och tidsåtgång samt säkerställandet av tillståndsrutiner för både genomförande av arbete med risk för asbestexponering samt för utbildningsanordnare av utbildningar med utbildningsbevis.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Johan Lindholm

Carola Löfstrand
Handläggare